Published November 10, 2009 Klapalekiana, **45**: 145–149, 2009
ISSN 1210-6100

Neuropterida a Mecoptera z území Soutoku a CHKO Pálava Výsledky Entomologických dnů 2008

Neuropterida and Mecoptera of the Soutok region and of the Pálava Protected Landscape Area Results of "Entomological Days 2008"

Jiří ZELENÝ

Biologické centrum AV ČR, Entomologický ústav, Branišovská 31,
CZ-370 05 České Budějovice; e-mail: zeleny@entu.cas.cz

Faunistics, Megaloptera, Raphidioptera, Neuroptera, *Panorpa*, Moravia, Czech Republic, Central Europe

Abstract. The study summarizes the results of faunistic surveys of the Neuropterida and Mecoptera in the regions of Soutok (confluence of the Morava and Dyje rivers) and the Pálava Protected Landscape Area in southern Moravia. One species of Megaloptera, one species of Raphidioptera, 10 species of Neuroptera and three species of Mecoptera are recorded from the area. Interesting records include *Coniopteryx esbenpeterseni* Tjeder, 1930, *Sisyra nigra* (Retzious, 1783), *Chrysoperla lucasina* (Lacroix, 1912) and *Panorpa vulgaris* Imhoff et Labram, 1845.

Entomologické dny 2008 proběhly na jižní Moravě v oblasti Soutoku, soutoku řek Moravy Dyje, a CHKO Pálava ve dnech 9.-11. května. Výzkum hmyzu v tomto území tak navázal na rozsáhlé studium bezobratlých, které zorganizovali Rozkošný & Vaňhara (1995, 1996), pracovníci Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Zde jsou shrnuty výsledky dřívějších studií doplněné intenzivním výzkumem po roce 1990. Výsledky obsahují fakta jak z celé Biosférické rezervace UNESCO včetně současné CHKO Pálava, tak s jejím předpokládaným rozšířením o další území až po Soutok. Shrnuté publikované výsledky jsou podrobné z CHKO Pálava, avšak už daleko méně lokalit je uvedeno z dalšího předpokládaného rozšíření včetně území Soutoku. Účastníci Entomologických dnů měli tedy přispět především k výzkumu hmyzu ve jmenovaném území. V rámci tohoto setkání proběhlo i studium řádů Megaloptera, Raphidioptera, Neuroptera a Mecoptera.

O výše uvedených řádech jsou z území Soutoku jen jednotlivé publikované údaje. Kačírek (1995), Zelený (1995) a Vaňhara (1999) uvádějí po jednom druhu z lokality Ranšpurk. Přitom z CHKO Pálava uvádějí Chládek & Zelený (1995) sedm druhů dlouhošíjek (Raphidioptera), Zelený (1995) 45 druhů síťokřídlých (Neuroptera – Planipennia), Chládek (1995) sedm druhů srpic (Mecoptera) a Ševčík (1999) tři druhy síťokřídlých s vývojem ve vodě. Z uvedeného je zřejmé, že na území Soutoku nebyla věnována pozornost výzkumu výše uvedených řádů. Proto je jistě užitečné sdělit nálezy Neuropterida a Mecoptera i když jich je poměrně málo, vzhledem k poměrně časnému datu konání Entomologických dnů.

CHARAKTERISTIKA ÚZEMÍ

Soutok, říční niva jižně od Břeclavi v Dolnomoravském úvalu. Jde o nivu od Břeclavi až po soutok Moravy a Dyje. Lužní ekosystémy zde představují jednu z největších zachovalých souvislých ploch ve střední Evropě. Jde

o typický jihomoravské lužní les, panonský tvrdý luh, pralesovitého charakteru. Je zde, často solitérní, dub (*Quercus robur)*, dále jasan (*Fraxinus angustifolia)*, habr (*Carpinus betulus)*, lípa (*Tilia cordata)*, babyka (*Acer campestre)*, hrušeň (*Pyrus pyraster)* a další listnaté stromy a keře (Rozkošný & Vaňhara 1995a).

Lokality

Lanžhot (7267d): 48°48'**30"N, 16°42'57"E, 160 m n. m. Listnatý les s dubem (***Quercus robur)*, habrem (*Carpinus betulus)*, babykou (*Acer campestre)*.

NPR Ranšpurk (7367b): 48°40'**43"N, 16°56'50"E, 150 m n. m. Bývalý pastevní les s dožívající generací** mohutných dubů *(Q. robur)* a v keřovém patře s převahou babyky (*A. campestre)*.

Soutok – Kladnické struhy (7367b): 48°37'**30"N, 16°56'40"E, 150 m n. m. Nejjižnější a nejníže položená část území,** často zaplavovaná, převážně staré doubravy a jaseniny s břehovými bylinnými porosty i s kopřivou (*Urtica dioica)*.

Pohansko-Lány (7267c): 48°42'**43"N, 16°55'05"E, 200 m n. m. Komplex různě zachovalých lesů a luk se** solitérními duby (*Q. robur)*.

Milovice, Milovický les (7166c): 48°50'**40"N, 16°41'52"E, 250 m n. m. Charakteristická část Milovické pahor**katiny s ekosystémy teplomilných doubrav a dubohabřin.

Sedlec, Skalky (7266a): 48°46'**26"N, 16°40'16"E, 200 m n. m. Subpanonské stepní trávníky a lesostep s hlohem** (*Crataegus* sp.) a s enklávami lesa.

MATERIÁL A METODIKA

Materiál hmyzu byl získáván smýkáním většinou na listnatých stromech a keřích, výjimečně na bylinném stepním nebo lesostepním porostu nebo individuelním odchytem. Na každé lokalitě bylo smýkáno 60-90 minut. Několik jedinců bylo chyceno na světlo. Pro všechen materiál platí J. Zelený lgt., det. et coll.

VÝSLEDKY

Ze sledovaných hmyzích řádů byl nalezen jeden druh střechatky (Megaloptera), jeden druh dlouhošíjky (Raphidioptera), 10 druhů síťokřídlých (Neuroptera) a tři druhy srpic (Mecoptera). Zjištěné druhy s uvedením počtu samců a samic uvádí Tab. 1.

Komentář k jednotlivým druhům (druhy řazeny podle Aspöck et al. (1980)).

MEGALOPTERA

Sialis lutaria (Linnaeus, 1758), druh stojatých nebo pomalu tekoucích vod (Vaňhara 1999).

RAPHIDIOPTERA

Dichrostigma flavipes (Stein, 1863), nejběžnější dlouhošíjka v ČR (Chládek & Zelený 1995).

NEUROPTERA

Coniopteryx borealis Tjeder, 1930, druh častý v nížinných lesích na dubu (*Q. robur)* (Aspöck et al. 2001).

Coniopteryx esbenpeterseni Tjeder, 1930, druh s lokálním výskytem, jen zcela výjimečně hojný (Zelený 1995). Ze studovaného území uváděn poprvé.

Tabulka I. Přehled zjištěných druhů a ulovených jedinců Neuropterida a Mecoptera na lokalitách území Soutoku a CHKO Pálava v roce 2008.
Table 1. List of collected species and specimens of the Neuropterida and the Mecoptera in the Soutok region and the Pálava Protected Landscape Area in 2008.

druh / lokalita, species / locality	Lanžhot 9.V.	Milovice 10.V.	Sedlec 10.V.	Ranšpurk 11.V.	Soutok 11.V.	Pohansko 11.V.
Megaloptera						
Sialis lutaria		1 ♀		1 ♀		
Raphidioptera						
Dichrostigma flavipes		1 ♂		1 ♀		
Neuroptera						
Coniopteryx borealis	1 ♂, 1 ♀					
Coniopteryx esbenpeterseni	1 ♂, 1 ♀		1 ♂	1 ♀		
Semidalis aleyrodiformis				1 ♂		
Conwentzia psociformis				1 ♀		
Sisyra nigra					1 ♀	
Hemerobius humulinus				2 ♀♀		
Chrysotropia ciliata	1 ♀					
Dichochrysa prasina			1 ♂, 2 ♀♀			
Chrysoperla carnea		1 ♂, 4 ♀♀	1 ♂, 3 ♀♀			5 ♀♀
Chrysoperla lucasina						2 ♀♀
Mecoptera						
Panorpa communis		1 ♂				
Panorpa vulgaris		1 ♀	2 ♂♂		1 ♀	
Panorpa germanica			1 ♂, 1 ♀			

Semidalis aleyrodiformis (Stephens, 1836), v ČR většinou jeden z nejhojnějších druhů čeledi na listnatých stromech (Zelený 1995).

Conwentzia psociformis (Curtis, 1834), někdy hojný druh na *Q. robur* zejména v 2. generaci (Aspöck et al. 2001).

Sisyra nigra (Retzious, 1783), druh s vývojem ve vodě (Ševčík 1999). Imago sesmýkáno na kopřivách (*Urtica dioica*) přímo na soutoku Dyje a Moravy.

Hemerobius humulinus Linnaeus, 1758, běžně jeden z nejběžnějších druhů na listnatých stromech (Zelený 1995).

Chrysotropia ciliata (Wesmael, 1841), někdy hojný druh na vlhkých chladných místech na habru (Zelený 1995).

Dichochrysa prasina (Burmeister, 1839), běžný druh v listnatých lesích, přezimují larvy (Zelený 1995).

Chrysoperla carnea (Stephens, 1836), nejběžnější druh čeledi, přezimují imaga (Zelený 1995).

Chrysoperla lucasina (Lacroix, 1912), druh zahrnován často do druhu *Ch. carnea* (Aspöck et al. 2001). Ze studovaného území uváděn poprvé.

MECOPTERA

Panorpa communis Linnaeus, 1785, jeden z běžných druhů srpic s velmi variabilní kresbou na křídlech (Chládek 1995).

Panorpa vulgaris Imhoff et Labram,1845, druhý běžný druh srpic, dříve zahrnován do druhu *P. communis* (Sauer & Hensle 1975). Ze studovaného území uváděn poprvé.

Panorpa germanica Linnaeus, 1785, běžný druh srpic, avšak méně častý než předchozí (Chládek 1995).

ZHODNOCENÍ A DISKUSE

Složení malého souboru zjištěných druhů (Megaloptera jeden, Raphidioptera jeden, Neuroptera deset, Mecoptera tři druhy) ukazuje na časnou dobu konání Entomologických dnů, pro výzkum druhů řádu Neuroptera poměrně nevhodné roční období. Byly zachyceny druhy vyskytující se brzy na jaře koncem dubna a v květnu. Výjimkou je zlatoočka *Chrysotropia ciliata* a vodnářka *Sisyra nigra*. Lze říci, že v tomto období docházelo k mizení druhů časného jara a začátku výskytu druhů letních (*S. nigra, Ch. ciliata* a *D. prasina*). Velmi nápadné je zachycení jediného druhu z čeledi Hemerobiidae a také jen 4 druhů z čeledi Chrysopidae. Chybí také všechny druhy žijící na jehličnatých stromech, protože ty na zkoumaných lokalitách nerostou. Z území Soutoku od Lanžhota na jih k soutoku Moravy a Dyje byly dosud ze střechatek a síťokřídlých uváděny jen druhy *Sialis lutaria* a *Dendroleon pantherinus* z NPR Ranšpurk (Kačírek 1995). Ostatní druhy jsou tedy z tohoto území uváděny poprvé včetně druhu *Sisyra nigra*, nalezeném přímo na břehu soutoku řek Dyje a Morava. Pro celé i předpokládané rozšířené CHKO Pálava jsou pak poprvé uváděny druhy *Coniopteryx esbenpeterseni, Chrysoperla lucasina* a *Panorpa vulgaris*.

PODĚKOVÁNÍ. Práce byla podpořena Grantovou agenturou AV ČR z projektů Z50070508 a 1QS500070505.

LITERATURA

ASPÖCK H., ASPÖCK U., & RAUSCH H. 1991: *Die Raphidiopteren der Erde. Bd. I, Bd. II.* Goecke & Evers, Krefeld, 730 + 550 pp.

ASPÖCK H., HÖLZEL H. & ASPÖCK U. 2001: Komentierter Katalog der Neuropterida (Insecta: Raphidioptera, Megaloptera, Neuroptera) der Westpaläarktis. *Denisia*, 2: 1-606.

CHLÁDEK F. 1995: Mecoptera, pp. 227-229. In: ROZKOŠNÝ R. & VAŇHARA J. (eds.): Terrestrial Invertebrates of the Pálava Biosphere Reserve of UNESCO, II. *Folia Fac. Sci. Nat. Univ. Masarykianae Brunensis, Biologia*, 93: 209-408.

CHLÁDEK F. & ZELENÝ J. 1995: Raphidioptera, pp. 217-219. In: ROZKOŠNÝ R. & VAŇHARA J. (eds.): Terrestrial Invertebrates of the Pálava Biosphere Reserve of UNESCO, II. *Folia Fac. Sci. Nat. Univ. Masarykianae Brunensis, Biologia*, 93: 209-408.

KAČÍREK A. 1995: Nové a zajímavé nálezy mravkolvů v České republice (Neuroptera, Myrmeleontidae). (The new and the interesting findings of the ant-lions in the Czech Republic). *Acta Musei Reginaehradecensis, S. A*, 24: 67-70 (in Czech, English abstr.).

ROZKOŠNÝ R. & VAŇHARA J. (eds.) 1995: Terrestrial Invertebrates of the Pálava Biosphere Reserve of UNESCO I, II. *Folia Fac. Sci. Nat. Univ. Masarykianae Brunensis*, *Biologia*, 92: 1-206; 93: 209-408.

ROZKOŠNÝ R. & VAŇHARA J. (eds.) 1996: Terrestrial Invertebretes of the Pálava Biosphere Reserve of UNESCO III. *Folia Fac. Sci. Nat. Univ. Masarykianae Brunensis, Biologia*, 94: 409-632.

SAUER K. P. & HENSLE R. 1975: Panorpa communis L. und P. vulgaris Imhoff und Labram, zwei Arten. *Experientia*, 31: 428-429.

ŠEVČÍK J. 1999: Neuroptera, pp. 199-200. In: OPRAVILOVÁ V., VAŇHARA J. & SUKOP I. (eds.): Aquatic Invertebrates of the Pálava Biosphere Reserve of UNESCO. *Folia Fac. Sci. Nat. Univ. Masarykianae Brunensis, Biologia*, 101: 1-279.

VAŇHARA J. 1999: Megaloptera, pp. 195-197. In: OPRAVILOVÁ V., VAŇHARA J. & SUKOP I. (eds.): Aquatic Invertebrates of the Pálava Biosphere Reserve of UNESCO. *Folia Fac. Sci. Nat. Univ. Masarykianae Brunensis, Biologia*, 101: 1-279.

ZELENÝ J. 1972: Návrh členění Československa pro faunistický výzkum (s 5 obr.). (Entwurf einer Gliederung der Tschechoslowakei für Zwecke der faunistischen Forschung). *Zprávy Československ. Spol. Entomol. ČSAV*, 8: 3-16 (in Czech, German abstr.).

ZELENÝ J. 1995: Planipennia, pp. 221-226. In: ROZKOŠNÝ R. & VAŇHARA J. (eds.): Terrestrial Invertebrates of the Pálava Biosphere Reserve of UNESCO, II. *Folia Fac. Sci. Nat. Univ. Masarykianae Brunensis, Biologia*, 93: 209-408.